

چگونه توانستم علاقمندی دانش آموزان پایه سوم را به درس قرآن و فعالیتهای مربوط به آن افزایش دهم ؟

سعیده رزاقی

۱. ایوب جمعی اداره کل آموزش و پرورش استان تهران، والد آموزش و پرورش ناحیه ۱ شهر ری، کارشناسی ارشد مدیریت کارآفرینی - گردشگری - دانشگاه علم و فرهنگ، گروه علوم تربیتی، ایران 76077697s@gmail.com

چکیده

سابقه و هدف: عنوان اقدام پژوهی حاضر این است که، چگونه توانستم میزان علاقه مندی دانش آموزان پایه سوم را به درس قرآن و فعالیت های مربوط به آن افزایش دهم؟ و هدف اصلی آن نیز افزایش میزان علاقه مندی دانش آموزان یاد شده به درس قرآن و فعالیت های مربوط به آن می باشد.

مواد و روشها: مطالعه حاضر از نوع توصیفی تحلیلی^۱ است و پس از بررسی مفاهیم با ارائه نتایج به پیشنهادات کاربردی پرداخته شده است. روش تحقیق حاضر توصیفی و روش گردآوری اطلاعات آن، کتابخانه ای است. بدین صورت که از منابع کتابخانه ای نظیر: کتاب، مقاله، منابع خارجی و ... و آموخته های محقق استفاده شده است.

یافته ها: از نظر این پژوهش نکته ای که اشاره به آن خالی از لطف نمی باشد، آن است که اگر چه موضوع و عنوان اقدام پژوهی حاضر، تکراری به نظر می رسد، اما باید اذعان نمود که گاهی از اوقات، تکرار نه تنها زیبا و ضروری است، که بسیار حیاتی نیز می باشد! از آن جمله می توان به تکرار شب و روز، تکرار نمازهای پنج گانه در هر روز و غیره اشاره نمود.

نتیجه گیری: از مباحث ایراد شده نتیجه گرفته می شود که قرآن، پیام روشن الهی است که همه انسان ها را به راستی و رستگاری دعوت می کند. از صدر اسلام تا کنون، آموزش این پیام جاودانه الهی، از مهم ترین اهداف تعلیم و تربیت در میان مسلمانان بوده است. در کشور ما نیز، به اقتضای جایگاه دین اسلام در فرهنگ مردم ایران و جایگاه ویژه قرآن در اعتقادات دینی، باید آموزش قرآن مورد توجه همگان باشد تا شرایط مساعد برای تحقق اهداف این آموزش فراهم آید.

کلیدواژه ها: دانش آموزان - پایه سوم - قرآن - علاقه مندی، فعالیت

^۱ analytic-descriptive

مقدمه

درس قرآن در میان درس های گوناگون دوره های تحصیلی، از اهمیت ویژه ای برخوردار است. نگاهی اجمالی به دستاورد آموزش قرآن در کشور ما نشان می دهد که این دستاورد، نه با اهمیت و جایگاه ویژه قرآن در اسلام تناسب دارد و نه با میزان علاقه و اهمیتی که تمام آحاد مردم برای قرآن کریم قایل هستند. از این رو به دنبال توصیه ها و تأکیدات مکرر مقام معظم رهبری در اعتلای آموزش قرآن در آموزش و پرورش، تلاش های نسبتاً همه جانبه ای در فراهم آوردن زمینه های لازم برای اعتلا و تقویت آموزش قرآن آغاز شد. بدیهی است اهداف آموزش قرآن اولین و مهم ترین امری بود که باید مورد بازنگری و ملاحظه کارشناسان قرار می گرفت تا بر اساس آن سایر اجزا و ارکان یک برنامه آموزشی مانند: اصول حاکم بر آموزش قرآن، سازماندهی منطقی محتوا، روش های مناسب آموزش، تربیت معلم و ارتقای توانایی معلمان قرآن، نظام و شیوه های ارزش یابی، و ویژگی ها و تولید مواد آموزشی و کمک آموزشی، تعیین و تدوین شود. [۱]

از مجموعه این امور در ادبیات برنامه ریزی درسی، به راهنمای برنامه درسی تعبیر می شود که متأسفانه درس قرآن تا پیش از چند سال اخیر، فاقد راهنمای برنامه درسی مصوب یا حتی مدونی بوده است. ارائه و بررسی راهنمای برنامه درسی قرآن، مقام و مجال دیگری می طلبد که امید است، در آینده به شیوه ای مناسب به آن پرداخته شود تا فرصت نقد و بررسی آن برای همه دست اندر کاران و علاقه مندان به آموزش قرآن در سراسر کشور فراهم آید. در این مقاله، سعی بر آن است تا با بیان نکات مهم برنامه جدید آموزش قرآن، کلیات این برنامه معرفی شود تا زمینه مناسبی برای طرح مباحث آینده فراهم شود. مهم ترین رویکرد برنامه جدید آموزش قرآن که اهداف و سایر بخش های این آموزش را تحت تاثیر خود قرار می دهد، جامعیت آموزش قرآن است؛ یعنی آموزش قرآن باید به نحوی باشد که از یک سو همه حیطه های یادگیری را شامل شود و به ویژه بر حیطه ی عاطفی که متکفل ایجاب و تقویت انس و علاقه دانش آموزان به قرآن و یادگیری آن است، تاکید ورزد؛ و از سوی دیگر تمامی موضوعات ضروری آموزش قرآن مانند روخوانی، روان خوانی، صحت قرائت، توانایی درک معنای عبارات و آیات ساده قرآن، آشنایی با معارف انسان سازان و تدبر در آیات الهی را در حد امکان شامل شود [۲]. با توجه به این رویکرد، سه هدف اصلی آموزش قرآن در سه دوره تحصیلی، علاوه بر تقویت انس و علاقه به قرآن کریم و یادگیری آن، عبارت است از توانایی قرائت قرآن در دوره ابتدایی، درک معنای عبارات و آیات ساده در دوره راهنمایی و تدبر در آیات قرآن کریم و آشنایی با شرح و توضیح آن ها در دوره متوسطه. شایان ذکر است که با توجه به جامعیت اهداف آموزش قرآن، در هر یک از سه دوره تحصیلی متناسب با شرایط ذهنی و روحی دانش آموزان، سایر اهداف نیز مورد توجه قرار می گیرد [۳]

روش تحقیق

روش پژوهش حاضر از نوع کیفی توصیفی و مروری تحلیلی می باشد که با جستجو در مقالات علمی و کتاب های مختلف و اینترنت به تدوین آن پرداخته شده است. از جمله مهم ترین موتورهای جستجو و پایگاه های اطلاعاتی معتبر مورد استفاده در این تحقیق عبارت بودن از: تحلیل محتوا یک شیوه پژوهشی است که برای تشریح عینی، منظم و کمی محتوای آشکار پیام های ارتباطی به کار می رود. این شیوه ابتدا در علوم ارتباطات به کار گرفته شد و در حال حاضر، بخصوص در سال های اخیر این شیوه پژوهش در سایر علوم، از جمله علوم تربیتی نیز مورد استفاده قرار گرفته است. تحلیل محتوا به اعتقاد بیشتر صاحب نظران روش پژوهشی است که برای بیان مفاهیم یا واژه های معینی در یک متن و یا مجموعه ای از متون استفاده می شود. برخی نیز آن را یک روش تجزیه و تحلیل داده ها می دانند. متن می تواند شامل کتاب، فصل یا فصل هایی از یک کتاب، نوشته ها، مصاحبه، گفتگو، عناوین و مقالات مطبوعات و اسناد تاریخی باشد.

مبانی نظری**بیان مسأله**

بدون شک، دبستان، در شکل گیری شخصیت انسان، از اهمیت بسزایی برخوردار است. حال چنانچه، روش های مورد استفاده در تعلیم و تربیت دانش آموزان، برگرفته از آیات قرآنی و روایات اسلامی باشد، اثر بخشی آن در نوع گفتار و رفتار آنان، همواره پایدار و ماندگار است. گواه این ادعا نیز، فرمایش نورانی امیر مؤمنان، علی (ع) است که می فرماید: یادگیری علم و

دانش در کودکی، همانند حکاکی بر روی سنگ است. اینجانب، در اوایل سال تحصیلی یاد شده، با مشاهده رفتار دانش‌آموزان کلاس خود در ساعات قرآن و پرداختن به گفتگوی صمیمی و دوستانه با آنان در خصوص اهمیت و ضرورت توجه به درس قرآن و هم‌چنین مشورت و تبادل نظر با برخی از اولیای آنان، متوجه شدم که به جز تعداد اندکی از دانش‌آموزان کلاس، بیش‌تر آنان نسبت به درس قرآن و فعالیت‌های مربوط به آن علاقه‌ی چندانی از خود نشان نمی‌دهند! بر این اساس، همواره این موضوع ذهن مرا به خود مشغول ساخته بود که چرا اغلب دانش‌آموزان کلاس، در هنگام پخش نوار و یا لوح فشرده‌ی قرآنی، با دقت به آن گوش نمی‌کنند؟ چرا بیشتر آنان، نسبت به درک معانی و حفظ سوره‌های کوتاه قرآن، بی‌تفاوتند؟ و چرا اکثر آنان، در پرداختن به دیگر فعالیت‌های قرآنی، علاقه‌ی چندانی از خود نشان نمی‌دهند؟ و به‌طور کلی، چرا فراوانی دانش‌آموزان علاقه‌مند به هر یک از فعالیت‌های قرآنی در کلاس اینجانب، از مجموع انگشتان دست، تجاوز نمی‌کند؟! در واقع مسأله و سؤال اساسی این بود که، چگونه می‌توانم سطح علاقه‌مندی دانش‌آموزان خود را به درس قرآن ارتقا بخشم؟ به عبارت روشن‌تر، با استفاده از چه روش‌هایی می‌توانم میزان علاقه‌مندی آنان را به درس قرآن و فعالیت‌های مربوط به آن افزایش دهم؟ بنابراین، در تحقیق حاضر که از نوع پژوهش در عمل (Action Research) بوده است. اقدام پژوهی در پی آن بود تا با استفاده از روش‌های معتبر علمی به جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات (Data and Information) لازم با هدف دست‌یابی به راه‌حل‌های مورد نیاز برای حل مسأله پرداخته، تا پس از انتخاب و اعتبار بخشی مناسب، به اجرای آن‌ها بپردازد. لازم به ذکر است که در این تحقیق، پژوهشگر علاوه بر استفاده از رهنمودهای ارزشمند صاحب نظران و اساتید فن و هم‌چنین مشارکت و نقادی همکاران گرامی، از نقطه نظرات دانش‌آموزان کلاس و حتی اولیای آنان نیز بهره‌مند گردیده است.

توصیف وضع موجود

اینجانب سعیده رزاقی در اوایل سال تحصیلی ضمن مشاهده نامحسوس رفتار و فعالیت‌های قرآنی دانش‌آموزان کلاس و هم‌چنین نظر سنجی کتبی و انجام مصاحبه با آنان و حتی اولیای مربوطه و تبادل نظر با معلم سال گذشته شاگردان کلاس، متوجه عدم علاقه‌مندی بیش‌تر آنان به درس قرآن گردیدم.

۱. بیش‌تر دانش‌آموزان در ساعات قرآن، یا با هم صحبت می‌کردند و یا بی‌مورد برای بیرون رفتن از کلاس اجازه می‌گرفتند.
۲. آیه‌های قرآن را در هنگام استفاده از نوار به صورت منظم، هم‌خوانی نمی‌کردند.
۳. برخی از دانش‌آموزان در ساعات قرآنی، غیبت‌های بی‌مورد و یا غیرموجه داشتند.
۴. تمایل چندانی به گوش دادن عبارت‌ها، پیام‌ها و مفاهیم ساده قرآنی از خود نشان نمی‌دادند.
۵. به خواندن و حفظ سوره‌های کوتاه قرآن علاقه‌ای نشان نمی‌دادند.
۶. با انجام وضو و هم‌چنین اصول و آداب احترام به قرآن نا آشنا بودند.
۷. با عناوین کتاب‌های داستان قرآنی نا آشنا بودند.
۸. در تمیز نگه داشتن کتاب قرآن چندان کوشا نبودند.
۹. کاملاً با گنجینه‌ی احادیث و پیام‌های قرآنی نا آشنا بودند.
۱۰. در اجرای نمایش، به ویژه نمایش‌های قرآنی، مهارت کافی را نداشتند.
۱۱. برخی از اولیای دانش‌آموزان، از عدم علاقه‌مندی فرزندشان به درس قرآن و فعالیت‌های مربوط به آن، اظهار نارضایتی می‌کردند.

گرد آوری شواهد یک

برای جمع‌آوری اطلاعات از روش‌های زیر استفاده کردم:

الف - مشاهده:

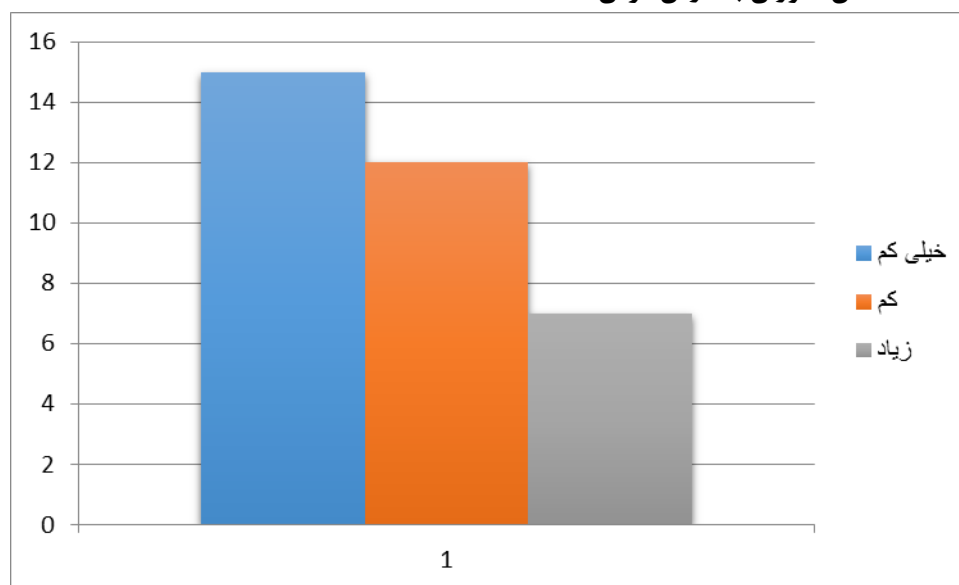
به لحاظ حضور در کلاس و ارتباط مستقیم با دانش‌آموزان و محیط پیرامون آن‌ها، برخی از اطلاعات خود را از طریق مشاهده به دست آوردم. به این صورت که گاهی از صفحه‌ی سفیدی، برای مشاهده استفاده کرده و نکات کلیدی را یادداشت می‌کردم.

نمودم. گاهی هم از فرم مشاهده استفاده می کردم. ملاک‌های این فرم از قبل با توجه به اهداف مورد نظر تنظیم گردیده بود و هنگام مشاهده ی نا محسوس رفتار دانش‌آموزان ، موارد مورد نظر را نشانه گذاری می کردم .
نمونه موارد مورد نظر در فرم مشاهده :

۱. در زنگ قرآن با نشاط است. ۲. در همخوانی سوره‌ها مشارکت دارد.
- در جدول زیر میزان علاقه دانش‌آموزان به درس قرآن را مشاهده می نمائید :

میزان علاقه	زیاد	کم	خیلی کم
تعداد	۷	۱۲	۱۵

نمودار میزان علاقه دانش‌آموزان به درس قرآن :

همانطور که مشاهده می شود علاقه دانش‌آموزان به درس قرآن کم می باشد .

ب- پرسشنامه

با توجه به نیاز و اهداف مورد نظر در این تحقیق، دو نوع پرسش نامه را تدوین نمود. نوع اول ، پرسش نامه بسته پاسخ ، ویژه دانش‌آموزان پایه سوم بود که برای جذاب کردن آن از تصاویر برای پاسخگویی استفاده گردید. نوع دوم ، پرسش نامه ی باز پاسخ بوده است که پاسخگویان می‌توانستند به صورت تشریحی به پرسش‌های ارائه شده پاسخ دهند ، که این پرسش نامه برای ۲۰ نفر از همکاران محترم و تمامی اولیای گرامی تهیه شده بود نمونه پرسش ، ویژه دانش‌آموزان : از خواندن قرآن لذت می‌بری؟ نمونه پرسش ، ویژه همکاران محترم و اولیای گرامی: به عقیده ی شما با استفاده از چه روش هایی می توان میزان علاقه مندی دانش‌آموزان دبستان را به درس قرآن و فعالیت های مربوط به آن افزایش داد؟

ب - مصاحبه با همکاران

ضمن مصاحبه با همکاران حاضر در آموزشگاه و هم چنین اغلب اولیای دانش‌آموزان و حتی تمامی فراگیران کلاس ، به جمع‌آوری داده ها و اطلاعات مورد نظر پرداختم و به منظور بهره مندی بیش تر از نظرات و جلوگیری از اتلاف وقت ، از ضبط صوت نیز استفاده گردید. سوالات مطرح شده در مصاحبه عبارت بودند از:

۱. به نظر شما با استفاده از چه روش هایی می توان زنگ قرآن دانش‌آموزان را با نشاط نمود؟ ۲. برای جذاب کردن آموزش درس قرآن دانش‌آموزان ، چه راهکارهایی را پیشنهاد می کنید؟ ۳. به نظر شما با استفاده از چه روش هایی می توان دانش‌آموزان دبستان را به درک مفاهیم قرآنی ، قرائت و حفظ سوره ها علاقه مند نمود؟ د. بررسی پرونده های تحصیلی دانش‌آموزان با

استفاده از یادداشت‌ها، بررسی پوشه کار، کارنامه‌ی تحصیلی و دفتر حضور و غیاب آنان، داده‌ها و اطلاعات لازم را در خصوص میزان علاقه‌مندی دانش‌آموزان کلاس به درس قرآن و فعالیت‌های مربوط به قرآن جمع‌آوری نمودم.

تجزیه و تحلیل و تفسیر داده‌ها و اطلاعات

پس از مشاهده رفتار دانش‌آموزان در کلاس و مصاحبه با آنان و حتی اولیای مربوطه و هم‌چنین تبادل نظر با مدیر، معاونین دانش‌آموزان کلاس و بررسی مطالب پرسش‌نامه‌های جمع‌آوری شده و تجزیه و تحلیل و تفسیر آن‌ها، عوامل مؤثر در ایجاد مسأله، شناسایی گردید که به شرح زیر می‌باشد:

خشک و بی‌روح بودن کلاس قرآن دانش‌آموزان؛ * سنتی بودن روش آموزش قرآن به دانش‌آموزان در سال گذشته؛ * جایگزین کردن دروس دیگر در ساعت درسی قرآن دانش‌آموزان در دوره پیش‌دبستانی؛ * عدم تشویق دانش‌آموزان حافظ قرآن در سال گذشته؛ * شرکت ندادن دانش‌آموزان در اجرای مراسم‌ها و مناسبت‌های دینی و مذهبی آموزشگاه؛ * عدم توجه و بی‌اهمیتی اولیای دانش‌آموزان به درس قرآن. با توجه به شناسایی عوامل مؤثر در ایجاد مسأله، در پی آن بودم تا با استفاده از روش‌های گوناگون، ضمن برطرف کردن عوامل ایجادکننده مسأله، در جهت افزایش میزان علاقه‌مندی دانش‌آموزان یاد شده به درس قرآن و فعالیت‌های مربوط به آن نیز گام‌های بلند و مؤثری بردارم.

راه‌حل‌های پیشنهادی

پس از گردآوری اطلاعات لازم از طریق مطالعه‌ی کتاب‌های گوناگون و هم‌چنین داده‌های جمع‌آوری شده از پرسش‌نامه‌ها، پرونده تحصیلی دانش‌آموزان کلاس، مشاهدات خود و علاوه بر آن بحث و گفتگو و تبادل نظر با مدیر، معاونین، همکاران سال گذشته دانش‌آموزان و حتی دیگر مربیان مراکز قرآنی در قالب مصاحبه، به‌ارایه موارد یاد شده پرداختم که شامل راه‌حل‌های پیشنهادی زیر می‌باشد:

۱. تغییر مکان کلاس درس قرآن در ساعت درسی مربوطه به توصیه‌ی یکی از همکاران برای ایجاد تنوع و جذاب کردن کلاس درس قرآن و حفظ تزیینات آن و پوستره‌های نصب شده با اجازه مدیر محترم مرتب شده و اختصاص به زنگ قرآن داده شود.
۲. استفاده از سیستم رایانه و ویدئو پروژکشن در آموزش درس قرآن به پیشنهاد یکی از همکاران، برای افزایش یادگیری و آموزش بهتر قرآن، می‌توان در هنگام تدریس از وسایل یاد شده استفاده نمود.
۳. برگزاری مراسم جشن قرآن به پیشنهاد اولیای گرامی، کتاب‌های قرآن درسی کادو شده، هدایایی تهیه شود و در روز برگزاری جشن قرآن، این هدایا به همراه کتاب قرآن درسی به دانش‌آموزان اهدا گردد.
۴. برگزاری مسابقات حفظ و قرائت قرآن همراه با معنی آن و اهدا جایزه‌ی ویژه به حافظان و قاریان قرآن به توصیه یکی از همکاران برگزاری مسابقات قرآنی هم باعث ایجاد رقابت صحیح در بین دانش‌آموزان می‌گردد و هم انگیزه‌ی آنان را برای یادگیری بهتر قرآن افزایش می‌دهد.
۵. قرائت سوره‌های کوتاه و بخشی از آیه‌الکرسی توسط دانش‌آموزان همه‌روزه در شروع ساعت اولیه کلاس به توصیه برخی از همکاران محترم، خواندن سوره‌ها و آیه‌الکرسی در ابتدای هر روز به مدت ۱۰ دقیقه، هم باعث یادگیری و حفظ سوره می‌شود هم موجب متبرک شدن کلاس در آن روز به آیات نورانی قرآن می‌شود که بهتر است، آموزگار مورد دوم را برای دانش‌آموزان توضیح دهد تا آنان نیز با اعتقادات دینی و مذهبی آشنا شوند.
۶. قرائت قرآن توسط دانش‌آموزان به صورت گروهی در مراسم‌ها و مناسبت‌های گوناگون آموزشگاه به توصیه یکی از اولیا، همخوانی قرآن توسط دانش‌آموزان باعث زیباشدن صوت آنان شده، شرکت در مراسم‌ها و مناسبت‌های مختلف آموزشگاه نیز موجب افزایش اعتماد به نفس فراگیران می‌گردد.
۷. خواندن کتاب داستان‌های قرآنی برای دانش‌آموزان توسط آموزگار یا یکی از خود فراگیران به پیشنهاد چند تن از همکاران، در خواندن داستان‌های قرآنی باید توجه داشت، داستان‌هایی خوانده شود که با روایات کودکان و میزان درک آنان مطابقت داشته، از خواندن و بیان داستان‌هایی که درک آن برای کودکان مشکل می‌باشد و یا از میان داستان‌هایی که در مورد عذاب الهی بوده و موجب خدشه‌دار شدن روایات لطیف آنان می‌گردد، خودداری شود.

۸. دیدار و آشنایی دانش‌آموزان با قاریان قرآن به توصیه یکی از مربیان قرآن، دیدار با قاریان قرآن می‌تواند انگیزه‌ای برای افزایش علاقه‌مندی دانش‌آموزان به درس قرآن، باشد.
۹. اجرای نمایش بر اساس داستان‌های قرآنی توسط دانش‌آموزان به نظر یکی از همکاران اجرای نمایش توسط دانش‌آموزان، با داشتن یک راوی و چند بازیگر، علاوه بر علاقه‌مندی آن‌ها به داستان‌های قرآنی، باعث فرا گرفتن نکات اخلاقی و پیام‌های قرآنی فراوانی می‌شود.
۱۰. تهیه و ارایه کتاب‌های داستان قرآنی به دانش‌آموزان به پیشنهاد اولیا، چند کتاب داستان قرآنی تهیه شده و در اختیار دانش‌آموزان قرار گیرد.
۱۱. نصب پوسترهای زیبا از عبارت‌ها و سوره‌های قرآنی در کلاس قرآن یکی از راه‌های انتقال اطلاعات از حافظه‌ی کوتاه مدت به حافظه‌ی درازمدت تکرار مطالب آموخته‌شده است.
۱۲. اجرای بازی با کلمات و عبارت‌های قرآنی برای دانش‌آموزان کلاس به توصیه یکی از همکاران، از آنجایی که یادگیری همراه با بازی بهتر صورت می‌گیرد،
۱۳. استفاده از نمودار آموزشی قرآن برای تشویق دانش‌آموزان به پیشنهاد یکی از اولیا
۱۴. فراهم ساختن امکان مشارکت دانش‌آموزان همراه با آموزگار خود در برنامه نماز جماعت آموزشگاه به توصیه معاون پرورشی آموزشگاه، شرکت کردن دانش‌آموزان در نماز جماعت به همراه آموزگار، می‌تواند در آنان برای خواندن نماز، انگیزه بیش‌تری ایجاد کند.
۱۵. خواندن اشعار و سرودهای قرآنی برای دانش‌آموزان به پیشنهاد دانش‌آموزان
۱۶. استفاده از نشانگرهای زیبا برای خط‌بری عبارت‌های قرآنی (ترجیحاً دست‌ساخته دانش‌آموزان) به پیشنهاد چند تن از اولیای گرامی، استفاده از نشانگر برای تمرکز حواس بیشتر، مؤثر می‌باشد و اگر دانش‌آموزان خودشان آن را درست کنند بهتر است.
۱۷. استفاده از نوارها و لوح‌های فشرده‌ی قرآنی، شامل تصاویر و داستان‌های مربوطه در فرایند تدریس
۱۸. استفاده از لباس و پوشش‌های رنگی شاد و مناسب توسط آموزگار و دانش‌آموزان کلاس در زنگ قرآن
۱۹. استفاده از تاج گل برای دانش‌آموزان در ساعات قرآن به پیشنهاد یکی از همکاران، استفاده از تاج گل در زنگ قرآن باعث تنوع و جذابیت برای دانش‌آموزان می‌شود.
۲۰. نصب نوار چسب با عرض مناسب بر روی آیات و عبارت‌های کتاب قرآن دانش‌آموزان به توصیه یکی از اولیا،

انتخاب راه حل‌ها

- میزان موفقیت و تغییری که در وضعیت موجود حاصل می‌شود، بستگی به قدرت و توان اثربخشی (Effectiveness) راه حل‌ها دارد و نتیجه بخشی راه حل‌ها نیز، بستگی به جوانب لازم برای تدارک یک برنامه منظم و صحیح در اجرای اقدام پژوهی دارد. و این امر، مرهون دقت، درایت، مهارت و هوشمندی اقدام پژوهی می‌باشد. حال که انتخاب چند راه حل از میان روش‌های پیشنهادی گوناگون، نیازمند دقت و درایت خاص می‌باشد. از این رو، با دقتی خاص از میان راه حل‌های پیشنهادی، برخی از آنان را انتخاب نمودم که عبارتند از:
۱. توجیه اولیای دانش‌آموزان در ابتدای سال تحصیلی در خصوص اهتمام ویژه آنان به درس قرآن؛
 ۲. برگزاری جشن با شکوه قرآن در اولین جلسه‌ی درس آن برای دانش‌آموزان؛
 ۳. استفاده از بیت القرآن آموزشگاه در ساعات درس قرآن؛
 ۴. آموزش رعایت آداب و اصول احترام به قرآن از سوی دانش‌آموزان؛
 ۵. تهیه و ساخت نشانگرهای زیبا همراه با جا قرآنی مناسب توسط دانش‌آموزان و اولیای آنان؛
 ۶. تدریس عملی آموزش وضو و نماز به دانش‌آموزان؛
 ۷. آموزش قرآن به سه زبان (فارسی، عربی و انگلیسی) با استفاده از رایانه، دیتا و کتاب تدوین شده

۸. استفاده از لباس و پوشش های رنگی شاد و مناسب در زنگ قرآن همراه با عطر و مواد خوش بوکننده؛ ۹. آموزش آیه الکرسی به دانش آموزان همراه با ذکر ایام هفته؛
۱۰. ساخت گنجینه ی پیام های قرآنی و احادیث اسلامی توسط دانش آموزان؛
۱۱. تهیه و خواندن کتاب های داستان و شعر قرآنی برای دانش آموزان؛
۱۲. اجرای نمایش های قرآنی در کلاس توسط دانش آموزان؛
۱۳. کشیدن نقاشی های گوناگون از موضوعات قرآنی توسط دانش آموزان؛
۱۴. استفاده از وجود قاریان قرآن همراه با لوح های فشرده مربوطه؛
۱۵. تشویق دانش آموزان به حفظ سوره های کوتاه قرآن همراه با معنی آن ؛
۱۶. تهیه نمودار تشویقی و کارت های عبارت های قرآنی همراه با معنی آن ؛
۱۷. اجرای طرح انس با قرآن و نماز ویژه دانش آموزان کلاس و اولیای آنان؛
۱۸. پذیرایی از دانش آموزان در ساعات قرآنی؛
۱۹. شرکت دادن دانش آموزان در برنامه ها، مناسبت ها و مسابقات قرآنی آموزشگاهها

اعتبار بخشی به راه حل ها

در مجموع معیارهای اعتبار یابی این پژوهش به شرح زیر بوده است :

* قابل اجرا بودن راه حل های انتخابی. * انگیزشی بودن روش ها. * ابتکاری بودن بعضی از راه حل های انتخابی. * پیش بینی اثر بخش بودن روش های انتخابی در ترغیب دانش آموزان دبستان به درس قرآن. * متناسب بودن راه حل ها با دوره ی سنی دانش آموزان مورد نظر. به لطف الهی ، راه حل های انتخابی به میزان بالایی مورد تایید و تحسین اساتید فن و همکاران گرامی و حتی برخی از اولیای ارجمند قرار گرفت. بنابراین ، با اطمینان بیش تری توانستم راه حل های انتخابی را به مرحله اجرا در آورم. اجرای راه حل ها در واقع اجرای راه حل ها ، مهم ترین بخش یک اقدام پژوهی می باشد. همه ی تلاش ها و زحمات اقدام پژوهی به نتیجه مطلوب نخواهد رسید... وجه تمایز اصلی این نوع از تحقیق با سایر انواع تحقیقات ، در اجرای راه حل ها به منظور ایجاد تغییر در وضع موجود است. حال که اجرای راه حل ها در این نوع از تحقیق ، نیازمند توجه بسیار است ، بر آن شدم تا با دقت نظر فراوان ، تک تک راه حل ها را به اجرا در آورد که گزارش آن به شرح زیر می باشد.

۱. توجیه اولیای دانش آموزان در ابتدای سال تحصیلی در خصوص اهتمام ویژه آنان به درس قرآن از پیامبر اسلام (ص) روایت است که فرمود : هیچ پدری به فرزندش قرآن نمی آموزد ، مگر آن که خداوند در روز قیامت تاج سلطنت بر سر پدر و مادرش می نهد و دو حله بر آنان می پوشاند. با توجه به نقش و جایگاه خانواده و اولیای دانش آموزان در تربیت قرآنی آنان ، در اوایل سال تحصیلی جلسه ای برای اولیای محترم تدارک دیدم و در آن جلسه نکات مهم و ضروری را در مورد چگونگی استفاده از نوار یا لوح فشرده ی قرآن به منظور افزایش یادگیری بهتر دانش آموزان در خصوص سوره ها و داستان های قرآنی بازگو نمودم ، هم چنین در مورد چگونگی تشویق دانش آموزان برای قرائت سوره ها و معنی آن ها و داستان های قرآنی توضیحات لازم ارائه گردید. و از آنان خواسته شد تا به طور جدی پی گیر فعالیت های قرآنی فرزندان خود در خانه و مدرسه باشند.

۲. برگزاری جشن با شکوه قرآن در اولین جلسه ی درس آن برای دانش آموزان در این رابطه قرآن کریم به صراحت و زیبایی می فرماید : « آنان به فضل و رحمتی که از طرف خداوند نصیب شان گردیده ، خرسند و شادمانند.» با توجه به خوشایند بودن برپایی چنین جشنی برای دانش آموزان ، در هفته ی دوم مهرماه ، جشن با شکوه قرآنی با تزیینات زیبا برپا شد . در این جشن با شکوه ، ابتدا یکی از دانش آموزان کلاس اول سوره ی کوتاهی را که حفظ بود ، برای حاضران قرائت کرد.

۳. استفاده از بیت القرآن الکریم آموزشگاه در ساعات درس قرآن یکی از عوامل مؤثر در یادگیری کودکان ، فراهم آوردن فضای شاد و کودک پسند برای یادگیری است. بدون شک ، طراحی این نوع فضاهای آموزشی ، مستلزم فعالیت و کار بیش تری است.

- بر این اساس، با همکاری چند نفر از اولیای دانش‌آموزان کلاس و اجازه مدیر محترم آموزشگاه، یکی از کلاس‌ها را تمیز، مرتب و تزیین کرده و با عنوان بیت القرآن الکریم آموزشگاه نام‌گذاری کردیم و به زنگ قرآن دانش‌آموزان اختصاص داده شد.
۴. آموزش رعایت آداب و اصول احترام به قرآن، از سوی دانش‌آموزان قرآن خود در مورد رعایت آداب تلاوت چنین می‌فرماید: «جزپاکان دست بر آن نزنند.» این تعبیر ممکن است اشاره به پاکیزگی ظاهر باشد که تماس گرفتن با خطوط قرآن باید توأم با طهارت و وضو باشد [۴]
۵. تهیه و ساخت نشانگر زیبا همراه با جا قرآنی مناسب توسط دانش‌آموزان و اولیای آنان به منظور خط بری آسان سوره‌ها و جلوگیری از ورق زدن صفحات کتاب قرآن از سوی دانش‌آموزان، در یکی از زنگ‌های هنر، نحوه‌ی درست کردن نشانگر قرآن را به دانش‌آموزان آموزش دادم. و بعد از آن، هر یک از دانش‌آموزان ضمن درست کردن نشانگر، با سلیقه‌ی خود آن را تزیین می‌کرد. علاوه بر این، به منظور آموزش غیر مستقیم (Indirect) آداب تمیز نگه داشتن قرآن، از اولیای دانش‌آموزان نیز خواسته شد تا برای فرزند خود جا قرآنی زیبا و مناسبی تهیه کنند.
۶. تدریس عملی آموزش وضو و نماز به دانش‌آموزان
۷. استفاده از لباس و پوشش‌های رنگی شاد و مناسب در زنگ قرآن همراه عطر و مواد خوش بو کننده اهمیت توجه به پوشش مناسب، چنان است که رسول اکرم (ص) سفارش به پوشیدن لباس‌های روشن و سفید می‌نمودند. هم‌چنین از نتایج تحقیقات علمی چنین به دست آمده که، ماهیت رنگ‌ها دارای تأثیر روانی بسیار جالبی است. کودکان با لذت بردن از درک زیبایی‌های رنگ به زندگی خود معنا می‌بخشند و خود را از کسالت و افسردگی ناشی از یکنواختی محیط‌ها می‌سازند. رنگ‌ها در شخصیت انسان‌ها اثر بسزایی داشته، باعث ایجاد تجربه‌های هیجانی از قبیل: خنده و شادی، غم و اندوه، آرامش و تحریک‌پذیری، سکوت و هیجان می‌گردند
۸. آموزش آیه الکرسی به دانش‌آموزان همراه با ذکر ایام هفته آیه الکرسی مجموعه‌ای از صفات جمال و جلال الهی بوده و از سیطره‌ی قدرت علم خداوند بر تمام موجودات و کائنات سخن می‌گوید. به طوری که پیامبر اکرم (ص) فرمود: «آیه الکرسی از گنجی در زیر عرش به من داده شده است و به هیچ پیغمبری قبل از من داده نشده» بر این اساس و به منظور ایجاد تمرکز و جلب توجه در دانش‌آموزان، من لوحه‌ی مربوط به آیه الکرسی را روی دیوار کلاس نصب کرده و هر روز در ۵ دقیقه‌ی دوم زنگ اول آن را همراه با دانش‌آموزان می‌خواندیم و تکرار می‌کردیم. (لازم به ذکر است که هر روز ۵ دقیقه اول، به خواندن سوره‌های کتاب قرآن دانش‌آموزان همراه با معنی آن اختصاص یافته بود). علاوه بر این، به منظور ایجاد انگیزه و یادگیری بیش‌تر در فراگیران، متن آیه الکرسی، در قالب کارت‌های چاپی آماده، در اختیار دانش‌آموزان کلاس قرار داده شد، تا خواندن آن را در منزل همراه با خانواده‌ی خود نیز تکرار و تمرین کنند. هم‌چنین، با آموزش ذکر ایام هفته و معانی آن به دانش‌آموزان، از آنان خواسته می‌شد تا در یادگیری و حفظ آن نیز بکوشند [۵].
۹. تهیه و خواندن کتاب‌های داستان و شعر قرآنی برای دانش‌آموزان نقش و جایگاه داستان‌های قرآنی در بیداری آدمی چنان است که خود قرآن در این زمینه می‌فرماید: «... این داستان را به مردم بگو، شاید به اندیشه فرو روند.» این در حالی است که یکی از روش‌های جذاب در آرایه‌ی مفاهیم قرآنی به کودکان، بیان آن به شیوه‌ی داستان یا شعر است. داستان‌های قرآنی می‌تواند به طور غیر مستقیم، زمینه‌ی مناسبی را برای تقویت ایمان کودکان به خدا، پیامبران و اولیای الهی و سایر مفاهیم دینی فراهم سازد. داستان‌ها از یک سو موجب جذابیت و تنوع در آموزش قرآن می‌شوند و از سوی دیگر، موجب افزایش علاقه و انگیزه کودکان به کتاب و درس قرآن خواهد شد. هم‌چنین قرآن کریم بسیاری از نکات اخلاقی و عبرت‌های تاریخی خود را در قالب داستان بیان می‌فرماید و بر هیچ کس پوشیده نیست که شیرین‌ترین، جذاب‌ترین و واقعی‌ترین داستان‌ها، قصه‌های قرآن است. یکی از ابزارهای مؤثر برای تربیت کودکان نیز استفاده از قصه‌های مورد علاقه‌ی آنان می‌باشد. از طریق این داستان‌ها می‌توان آداب و رسوم صحیح زندگی را به آنان آموخت. به همین منظور با همکاری اولیای دانش‌آموزان، چند جلد کتاب داستان قرآنی تهیه کرده و روی دیوار کلاس که قبلاً بندکشی شده بود قرار دادم دانش‌آموزان از این طریق می‌توانستند هفته‌ای یک کتاب داستان یا بیشتر، امانت گرفته و بخوانند [۶].

۱۰. اجرای نمایش های قرآنی در کلاس توسط دانش آموزان : از آن جا که دانش آموزان خود نقش های مورد نظر را انتخاب می کنند و بر اساس وظایف محوله به ایفای آن می پردازند ، شور و شوق فراوانی برای انجام دادن این کار دارند. در همین راستا دانش آموزان کلاس به صورت گروهی یک کتاب داستان قرآنی را خوانده و نقش های مورد نظر را انتخاب می کردند و پس از تمرینات لازم ، در فرصتی مناسب به ایفای نقش می پرداختند ، که انجام این کار برای آنان بسیار شورآفرین و لذت بخش بود.

۱۱. کشیدن نقاشی های گوناگون از موضوعات قرآنی توسط دانش آموزان نقاشی وسیله ای برای به کار گیری مهارت ها و توانایی های کودکان و ایجاد تصاویری است که می تواند بیان کند، کودک در چه مرحله ای از نظر تحولات ذهنی ، عاطفی (Affectual) و زیبایی شناسی قرار دارد.

۱۲. تشویق دانش آموزان به حفظ سوره های کوتاه قرآن همراه با معنی آن دانشمندان به خوبی در یافته اند که ، زیر بنای زندگی افراد، در دوران کودکی پی ریزی می شود. از این رو، قلب و روان کودک بسان لوح سفیدی است که اگر در دست نقاش چیره دستی قرار گیرد ، هر نقشی که بر روی آن ترسیم کند ، تا پایان عمر، بر آن صفحه باقی می ماند. بر این اساس ، ایجاد علاقه مندی در کودکان به حفظ قرآن ، باعث می گردد که در آینده رفتار و گفتار آنان نیز قرآنی باشد. اما ایجاد این نوع از علاقه مندی در دانش آموزان ، نیازمند عاملی به نام تشویق است. در واقع نقش و جایگاه تشویق در تربیت افراد به ویژه کودکان ، چنان است که خداوند کریم در کتاب آسمانی خود به پیامبر اسلام (ص) می فرماید : « و تو را نفرستادیم مگر آن که بشارت دهی [و تشویق کنی] ...» [۷] (اسراء/ ۱۰۵) از این رو، با استفاده از روش های گوناگون مانند : ضبط صدای دانش آموزان حافظ قرآن کلاس در هنگام قرائت سوره ها ، اهدای جوایز به آنان ، نصب تصویر دانش آموزان نمونه اخلاقی روی تابلوی مربوطه و بهره مندی از دیگر روش های تشویق ، دانش آموزان کلاس را به یادگیری و حفظ سوره های کوتاه قرآن همراه با معنی و شعر آن ، ترغیب می نمودم

۱۳. تهیه نمودار تشویقی و کارت های عبارت های قرآنی همراه با معنی آن اسلام از جمله ادیانی است که بیش از هر دینی به تشویق و تبشیر توجه دارد. قرآن کتابی است که به پیروان آیین محمدی (ص) به دفعات بشارت می دهد و مؤمنین را در ادامه دادن راه حق و حقیقت و برخورداری از مواهب بهشتی و نعمات بی شمار آن در زندگانی پس از مرگ ، تشویق می کند. در این راستا ، با همکاری یکی از اولیای دانش آموزان ، نموداری زیبا ، ویژه ی درس قرآن تهیه کرده و بر دیوار بیت القرآن الکریم آموزشگاه نصب نمودم. دانش آموزان به ازای انجام هر فعالیت قرآنی یک ستاره دریافت کرده و در محل مشخص شده روی نمودار نصب می کردند. کارت های عبارت های قرآنی که روی مقوای رنگی چاپ شده بود ، بعد از تدریس هر سوره در اختیار دانش آموزان قرار داده می شد و آن ها نیز به صورت هم خوانی ، آن کلمات و عبارت ها را تکرار می کردند. سپس کارت ها روی دیوار بیت القرآن الکریم نصب می شد تا همواره در معرض دید دانش آموزان باشد

۱۴. شرکت دادن دانش آموزان در برنامه ها، مناسبت ها و مسابقات قرآنی آموزشگاه قرآن کریم در خصوص چگونگی شرکت افراد در فعالیت های اجتماعی، گزینه ی همکاری و تعاون را پیشنهاد می کند. آن جا که می فرماید : « و در نیکو کاری و پرهیزکاری همکاری کنید. » [۸] (مائده / ۲) این در حالی است که، هر چه بیش تر از فرصت های موجود در برنامه ها و مناسبت های تربیتی استفاده کنیم، به همان اندازه می توانیم در پرورش استعداد های دانش آموزان موفق باشیم. هر چند که اجرای برنامه ها ، مناسبت ها و مسابقات قرآنی آموزشگاه همواره بر عهده ی دانش آموزان پایه های بالاتر بود. اما توانستم با شرکت دادن دانش آموزان کلاس خود در اجرای برنامه ها و مناسبت های آموزشگاه ، زمینه ظهور و بروز توان مندی های آنان را نیز فراهم سازم.

نظارت بر اجرای راه حل ها

در اجرای راه حل ها ، به درستی آن ها نیز دقت می نمودم. یعنی در حین اجرای روش های انتخابی ، علاوه بر نظارت کامل ، کنترل کننده مداوم امور نیز بودم. به گونه ای که پیشرفت کار را زیر نظر داشته و پیوسته وقایع را ثبت می نمودم و در فرایند

اجرا، نه تنها از همکاران منتقد خود، در مورد پیشرفت طرح کمک می‌گرفتم که در صورت نیاز، تغییرات لازم را نیز در اجرای طرح اعمال می‌نمودم.

گردآوری شواهد ۲:

بعد از اجرای راه حل‌ها به ارزیابی آن پرداختم:

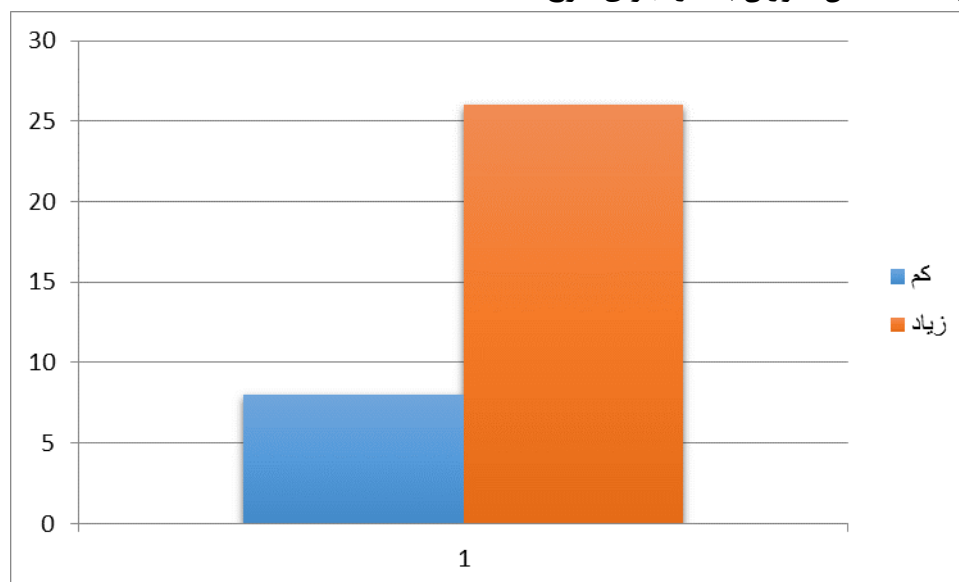
الف: مشاهده:

بعد از اجرای راه حل‌ها، علاقه دانش‌آموزان به درس قرآن بسیار زیاد شده بود. و بسیار علاقمند به حفظ و روخوانی آن شده بودن.

میزان علاقه دانش‌آموزان به قرآن را بعد از اجرای راه حل‌ها یادداشت نمودم:

میزان علاقه	زیاد	کم	خیلی کم
تعداد	۲۶	۸	۰

نمودار میزان علاقه دانش‌آموزان بعد از اجرای طرح:

بر طبق جدول و نمودار میزان علاقه دانش‌آموزان به درس قرآن بسیار زیاد شده است.

ب - مصاحبه با والدین:

در صحبتی که با والدین دانش‌آموزان داشتم، آنها بیان داشتند که فرزندانشان، در منزل نیز به خواندن قرآن بسیار علاقمند شده‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

از مباحث فوق نتیجه گرفته می‌شود که آشنا نمودن کودکان با اصول و مبانی دین اسلام، به ویژه قرآن کریم، آن هم در پایه سوم دبستان، همواره نیازمند تکرار است. زیرا عامل «تکرار» در فرایند تدریس، امری اجتناب‌ناپذیر می‌باشد. بدون شک، انجام این تحقیق، از ابعاد گوناگون دارای اهمیت و ضرورت بسیار بوده است. زیرا از یک سو، علاوه بر ایجاد علاقه مندی در دانش‌آموزان پایه سوم دبستان حضرت فاطمه(س) به درس قرآن، میزان فعالیت و مهارت آنان در روخوانی، روان خوانی، قرائت و حفظ آیات، پیام‌ها و داستان‌های قرآنی را افزایش می‌داد و از دیگر سو، موفقیت دانش‌آموزان در یادگیری دیگر دروس (قرائت فارسی، جمله نویسی، املا و غیره) را نیز امکان‌پذیر می‌ساخت.

پیشنهاد ها و راهکارها

ارایه پیشنهاد ها و راهکارها ، ناشی از اشرافیتی است که محقق بر موضوع دارد.. به گونه ای که هر پیشنهادی در خصوص کار خود ارایه دهد ، می تواند سندی ارزشمند برای دیگران باشد. حال با توجه به مطلب یادشده ...

الف. به مسئولان محترم آموزش و پرورش پیشنهاد می گردد :

۱. با اجرای سلسله برنامه های کوتاه و بلند مدت آموزشی برای معلمان ، آنان را به اجرای طرح های متنوع قرآنی تشویق نمایند تا از این طریق شاهد نهادینه شدن فرهنگ قرآن و رفع مهاجوریت از آن در مدارس ، به ویژه در دبستان باشیم.

۲. با اختصاص دادن یکی از کلاس های هر آموزشگاه به عنوان « بیت القرآن الکریم» و هم چنین زیبا سازی و تجهیز آن به وسایل آموزشی و کمک آموزشی ، می توان میزان علاقه مندی دانش آموزان را به درس قرآن ، به ویژه در پایه اول دبستان افزایش داد.

ب. به همکاران گرامی توصیه می شود :

۱. ضمن تلاش در جهت دانش افزایی خود و استفاده از روش های نوین تدریس ، بر میزان علاقه مندی دانش آموزان به درس قرآن ، به خصوص در دبستان ، بیش از پیش بکوشند.

۲. به اخلاق قرآنی هم چون صبر و بردباری ، محبت و مهربانی متخلق باشند که این امر، عامل مهمی در افزایش علاقه مندی دانش آموزان به درس قرآن ، به ویژه در پایه اول دبستان می باشد.

ج. به اولیای ارجمند پیشنهاد می گردد :

۱. با ایجاد تعامل سازنده بین دو نهاد خانه و مدرسه ، نسبت به درس قرآن فرزندان خود ، اهتمام بیش تری داشته باشند. علاوه بر پی گیری فعالیت های قرآنی در مدارس ، خود نیز به طور ویژه در افزایش علاقه مندی فرزندان به درس قرآن ، کوشا و فعال باشند.

منابع و مأخذ^۱

۱. قرآن مجید.

۲. احمدی، سید مهدی(۱۳۸۵)، آموزش روخوانی و روان خوانی ، ساری: شلفین، چاپ سوم.

۳. ارکانی بهبهانی حائری، محمود(۱۳۷۹)، فرهنگ تربیت فرزند در اسلام ، قم: پیام مهدی(عج)، چاپ اول. ۴. اسرار، سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس و حجازی، الهه. (۱۳۹۴) روشهای تحقیق در علوم رفتاری. تهران: انتشارات آگه.

۵. مصطفی(۱۳۷۳)، دانستنی های قرآن ، تهران: محیا، چاپ سوم.

۶. کریمی، یوسف (۱۳۹۰). روانشناسی اجتماعی: نظریه ها، مفاهیم و کاربردها(چاپ یازدهم). تهران: نشر اسبازان.

^۱ References